EDIȚII CRITICE MODERNE ALE *NOULUI TESTAMENT* ÎN LIMBA GREACĂ

ASIST. DR. MIHAI CIUREA
Universitatea din Craiova
ciureamihaijr@yahoo.co.uk

Abstract: Today we have no autographs of the New Testament, especially because of the weak materials used as a written support in the Antiquity. Nevertheless, the text of the New Testament was copied in an impressing number of manuscripts. Within the evaluation of the biblical text, the scholar must „regard" in the same time hundreds of manuscripts, most of them, and probably the most important, written in Ancient Greek. A critical edition of the Greek New Testament is usually a compiled volume, following specific rules, based on the readings of a significant selection of important manuscripts. The modern critical editions of the GNT constitute „le point de depart" for any biblical project and have exercised great influence for textual criticism of the Bible. Actually, the ultimate objective of the textual critic's work is the production of a critical edition containing a text most closely approximating the original.
Keywords: autograph, textual criticism, manuscript, *textus receptus*, Greek New Testament, modern edition

1. Introducere

Chiar dacă Noul Testament a exercitat dintotdeauna o influenţă covârşitoare asupra spiritualităţii şi culturii mondiale, astăzi nu mai există nici un autograf/protograf apostolic al scrierilor care îl compun. Acesta este principalul motiv pentru care, alături de numărul mare de variante, glose, lipsuri şi greşeli întâlnite în manuscrisele biblice, se impune necesitatea studierii istoriei şi evoluţiei textului neotestamentar. Alcătuirea unei istorii a textului biblic, de la începutul transmiterii manuscriselor până la inventarea tiparului, este acelaşi lucru cu alcătuirea unei istorii complete a iudaismului şi creştinismului. Toate marile evenimente din istoria evreilor şi creştinilor, toate marile probleme şi dispute teologice şi-au lăsat într-un fel sau altul amprenta asupra textelor biblice, atât în limbile originale, cât şi în numeroasele versiuni scrise în limbile vernaculare ale popoarelor convertite la creştinism. Dacă în iudaism principala preocupare legată de textul ebraic al Vechiului Testament a fost păstrarea lui nealterată, creştinismul a accentuat în special latura misionară, încercând să-l traducă şi să-l facă accesibil tuturor neamurilor (Barrera 1998: 265).

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

Ca şi în cazul celor mai importante scrieri antice, textul Noului Testament a fost supus unei activităţi laborioase de copiere şi re-copiere, literă cu literă şi cuvânt cu cuvânt, până la inventarea sistemului de imprimare şi tipografie de tip mobil, în secolul al XV-lea. Din fericire, însă, acesta a fost copiat şi recopiat de atâtea ori, încât am moştenit un număr impresionant de exemplare, care depăşeşte net numărul variantelor oricărei alte scrieri clasice a lumii vechi. Se cunosc, astfel, aproximativ 5000 de manuscrise greceşti, la care se adaugă alte 10000 de manuscrise ale versiunilor în limbile vechi în care au fost traduse, precum şi miile de citări scripturistice prezente în operele Sfinţilor Părinţi şi ale scriitorilor bisericeşti. Toate aceste surse conţin numeroase variante textuale, al căror număr este considerabil, situându-se între 15000 şi cca 250000. Nu există, practic, nici o frază a Noului Testament care să nu se fi transmis în tradiţia manuscriselor fără o anumită variantă textuală. Cu toate acestea, există foarte puţine diferenţe semnificative între aceste mărturii, încât nici o dogmă a credinţei creştine nu depinde exclusiv de un pasaj incert din punct de vedere textual. Spre deosebire de transmiterea altor texte clasice, greceşti sau latine, care au ajuns la noi prin intermediul a numai două-trei copii din perioada medievală, adesea separate de original de mai mult de un mileniu, conservarea documentelor care conţin textul Noului Testament este superioară şi nu necesită anumite „conjecturi" textuale.

Reconstituirea textului original al Noului Testament presupune cunoaşterea limbii în care acesta a fost scris, precum şi a istoriei transmiterii sale, din momentul în care a început să fie fixat în scris, până la ediţiile critice moderne. În încercarea de a se apropia de maniera în care aceste texte vechi au luat naştere şi au fost transmise, istoricul este nevoit să recurgă şi la datele pe care le oferă ştiinţa paleografiei (studiul vechilor sisteme de scriere şi cu descifrarea şi datarea manuscriselor). În aceeaşi direcţie, cel care se ocupă de studierea istoriei textului neotestamentar trebuie să se aplece mai întâi asupra informaţiilor pe care le furnizează paleografia greacă şi latină cu privire la textul Noului Testament.

Disciplină-pionier a Renaşterii umaniste, criticismul textual/critica textului îşi propune reconstituirea transmiterii textului biblic din momentul în care a fost fixat în scris, până la apariţia primelor ediţii tipărite. Scopul tradiţional al criticii textuale este de a stabili arborele genealogic (*stemma*) al manuscriselor pentru a urca progresiv de la nou până la *arhetip*, cât mai aproape posibil de original. Deşi întotdeauna îngreunată de o parte ipotetică, această muncă a dat roade. Rezultatele obţinute oferă informaţii preţioase pentru diferite demersuri ca: reconstituirea unui anumit manuscris sau a unei familii textuale; reconstituirea textului de bază, dincolo de greşelile lingvistice intenţionate sau neintenţionate ale scribilor; o mai bună înţelegere a structurii şi funcţionalităţii limbii originale: ortografie, fonologie, morfologie, sintaxă, semantică, tehnici de traducere etc.; reconstituirea etapelor parcurse de text până la forma sa din prezent.

Rodul tuturor acestor strădanii îl reprezintă aşa-numitul *textus receptus*, care circulă în varianta cea mai cunoscută, cu caracter de ediţie şcolară, datorită cercetătorilor

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

Eberhard Nestle, Erwin Nestle şi Kurt Aland. Această operaţiune migăloasă şi plină de răspundere a reconstituirii textului original al cărţilor sfinte ale Noului Testament a necesitat studierea atentă a unui material documentar enorm, care include câteva mii de manuscrise vechi: ostracale, talismane, papirusuri, codexuri majuscule/unciale, manuscrise minuscule, lecţionarii biblice, versiunile în limbile vechi, citările scripturistice păstrate în operele Sfinţilor Părinţi şi scriitorilor bisericeşti.

Criticismul textual modern al Noului Testament a început efectiv odată cu Johann Jakob Griesbach (1745-1812), care a clasificat manuscrisele cunoscute în trei mari grupe: a) occidentale, foarte vechi, dar corupte, b) alexandrine, care le corectau pe cele anterioare şi c) constantinopolitane, dintre care cele mai multe fuseseră păstrate (*cf.* Laurence 1814: 33-95). Specialistul nu lua în seamă mărturia manuscriselor individuale, mai ales dacă prezentau unele afinităţi cu familia textuală occidentală sau alexandrină. Cercetătorul şi filologul clasicist Karl Lachmann (1793-1851) a fost primul care a dezmințit tradiţia conform căreia cel mai bun text ar fi fost aşa-zisul *textus receptus* al Bibliilor tipărite, care se baza pe manuscrisele tardive (Lachmann 1830: 817-845). Autorul a stabilit atunci principiile m e t o d e i g e n e a l o g i c e, care era determinată de progresul disciplinei de la începuturi până în prezent. Cel mai bun text este, aşadar, cel mai vechi, cel care prezintă cel mai bun arbore genealogic (*stemma*) şi, în principiu, cel mai puţin afectat de erorile intenţionate sau neintenţionate ale copiştilor. B. F. Westcott (1825-1903) şi F. J. A. Hort (1828-1892) au continuat ideea lui Lachmann, dezmințind criteriul majorităţii, conform căruia variantele comune şi cele mai frecvente din tradiţia manuscriselor ar avea întâietate. Mai mult, autorii au stabilit patru tipuri textuale diferite: a) siro-bizantin, b) occidental c) alexandrin şi d) neutru (cf. Metzger 1964: 131-134). Burnett Hillman Streeter (1874-1934) a susţinut ideea clasificării manuscriselor în grupe de „texte locale", corespunzătoare diferitelor centre geografice din care proveneau: Alexandria Egiptului, Antiohia Siriei, Cezareea Palestinei, Cartagina, în Africa de Nord, Italia şi Galia, în Apusul Europei (Streeter 1924: 26-50). Tipul textual bizantin, care este reprodus în majoritatea manuscriselor unciale şi minuscule, reprezintă probabil recenzia luciană[1] şi combină textele timpurii, până la formarea unui *textus receptus*. Lietzmann (1875-1942) vorbea despre trei familii textuale în privinţa epistolelor pauline: *koinē*, cea mai recentă; occidentală, a antichităţii; egipteană, adesea cea mai veche. Este necesar, totuşi, ca fiecare variantă textuală să fie analizată în parte şi în funcţie de evidenţa internă (Finegan 1974: 72-73).

Odată cu Francis Crawford Burkitt (1864-1935), studiul intern al variantelor textuale a căpătat o importanţă mai mare decât studiul codicologic al manuscriselor şi gruparea lor în familii de texte (Baird 1992: 267). Existau mai multe motive care

[1] Lucian de Samosata a rămas în memoria creştinismului ca un *alter Origenus*, el fiind cel care a pus bazele celebrei Şcoli din Antiohia, a cărei principală activitate era centrată pe studiul Sfintei Scripturi. Urmând exemplul lui Origen, Lucian a realizat o recenzie a Septuagintei, numită „comună", care s-a impus şi s-a răspândit, alături de recenziile lui Origen şi Hesychius.

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

justificau această schimbare de direcţie. Din moment ce toate manuscrisele sunt într-un fel sau altul corupte, nu există un „text pur" sau „cel mai bun manuscris". Pe de altă parte, cele mai multe variante cunoscute îşi au originea în primele două secole creştine, înainte de perioada celor mai importante codexuri majuscule. Mai mult decât atât, aplicarea metodei genealogice în studiul textului Noului Testament nu permite concluzii precise, din moment ce variantele s-au datorat mai degrabă schimbării deliberate, decât erorii accidentale. La sfârşitul acestui lung parcurs de la Hermann von Soden (1852-1914) până la începutul secolului al XX-lea, a fost acceptat faptul că metoda genealogică nu este adecvată pentru a rezolva toate problemele de textualitate neotestamentară. Astfel, s-a născut o aşa-zisă m e t o d ă e c l e c t i c ă, conform căreia se apreciază că cel mai fidel text este acela care, după un studiu detaliat al tuturor variantelor textuale existente şi aplicarea regulilor studiului intern, prezintă cea mai mare probabilitate de a corespunde cu forma originală a textului. Von Soden identifica trei recenzii: a) ierusalemită, realizată de Origen; b) egipteană, realizată de Hesychius; c) bizantină sau *koinē*, realizată de Lucian de Samosata. Prima categorie corespunde textului occidental al lui Westcott-Hort, a doua corespunde textului neutru şi alexandrin, iar a treia textului siriac. În reconstituirea acestor trei tipuri de recenzii, Von Soden a vizat de fapt identificarea arhetipului lor, textul cunoscut drept I-K-H (Soden 1902: 734-757). Propunerea sa a fost foarte aspru criticată, în special pentru că devinise foarte complicată. Cercetarea asupra marilor „tipuri de texte", reluată la finele secolului al XIX-lea, a fost întărită pe parcursul secolului următor, în special graţie lui Jean Duplacy, care a vorbit despre „marile stări ale textelor" (Duplacy 1975: 249-309). Chestiunea rămâne deschisă şi astăzi.

Pentru a rezuma părerile prezentate anterior, putem spune că specialiştii vorbesc, în general, despre patru grupuri sau familii de manuscrise, care prezintă unele particularităţi definitorii, legate de zonele geografice din care provin textele biblice (*cf.* Patzia 1995: 12-16):

a) t i p u l t e x t u a l a l e x a n d r i n s a u e g i p t e a n. La sfârşitul secolului al II-lea, cultura creştină era înfloritoare în Alexandria, pe parcursul următoarelor secole fiind copiate numeroase manuscrise de către scribi care cunoşteau foarte bine subtilităţile limbii greceşti. Acest grup este caracterizat de concizia textelor scripturistice;

b) t i p u l t e x t u a l o c c i d e n t a l este numit astfel pentru că circula în Occidentul creştin (Africa de Nord, Italia, Galia etc.). Însă, pe lângă aceste manuscrise greceşti, regăsim şi altele descoperite în Egipt şi în Bisericile siriace ale Orientului creştin. Lecturile textuale parafrazate ale acestui grup sunt adesea mai lungi decât lecturile scurte ale tradiţiei alexandrine, prezentând cuvinte adăugate (interpolări);

c) t i p u l t e x t u a l c e z a r e e a n. În secolele III-IV, oraşul Cezareea era cel mai important centru creştin al Palestinei, datorită impunătoarei sale biblioteci şi a învăţaţilor care au trecut sau chiar s-au stabilit acolo. Textul de bază al acestui grup datează de la începutul secolului al III-lea, adus aici probabil din Egipt, de

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

unde a trecut în Ierusalim, apoi în Georgia şi Caucaz, prin intermediul misionarilor armeni. În dezvoltarea sa, tradiţia textuală din Cezareea se situează la interferenţa dintre cea alexandrină şi cea occidentală;

d) t i p u l t e x t u a l s i r o – b i z a n t i n (sau *koine*). Acest text amalgamat, care atenuează dificultăţile şi armonizează diferenţele, a fost folosit în Liturghia Bisericii bizantine, devenind cvasinormativ începând cu secolul al VI-lea. Este în general considerat drept o dezvoltare tardivă şi secundară.

Munca specialiştilor în texte începe, în mod evident, prin lenta colaţiune a diferitelor manuscrise. În faţa masei de mărturii şi variante, membrii comitetului care a stabilit „textul standard", prezent în cele mai recente ediţii critice neotestamentare, au ales 1438 de locuri-variante, pentru care este examinat un număr mereu crescând de manuscrise semnificative. Lectura numeroaselor fragmente de papirus necesită de altfel şi intervenţia specialiştilor în paleografie. De asemenea, munca de colaţiune se extinde din ce în ce mai mult asupra versiunilor vechi şi a citărilor patristice.

În mod tradiţional, atunci când vorbim despre criteriile stabilirii textului biblic, distingem trei tipuri de operaţiuni, care pot teoretic să se succeadă, deşi uneori frontierele lor sunt destul de vagi: a) c r i t i c a v e r b a l ă, care constă într-un fel de „coafare" a textului, ceea ce înseamnă debarasarea de greşelile grosiere ale copiştilor, adică modificările textuale neintenţionate şi intenţionate; b) c r i t i c a e x t e r n ă constă în compararea numărului mărturiilor, vechimea lor, precum şi calitatea lor intrinsecă, pentru lecţiile-variante. Cu toate acestea, nici numărul, nici vechimea mărturiilor nu constituie criterii decisive, căci unele mărturii foarte vechi pot purta în mod clar corecturi de natură dochetistă. Astăzi suntem foarte atenţi la faptul că o variantă este atestată în mai multe tipuri textuale, astfel încât disciplina trebuie să-şi multiplice criteriile, dar să rămână mereu circumspectă; c) c r i t i c a i n t e r n ă încearcă să estimeze valoarea unei anumite variante, în scopul unei cât mai bune înţelegeri a textului. Ea se sprijină pe criteriile coerenţei interne a textului şi pe stilul autorului, dar trebuie să ţină cont şi de dezbaterile doctrinare din istorie, pentru care textul poate fi un reflex.

Un anumit număr de reguli practice servesc adesea drept criterii, însă acestea rămân numai ca nişte „jaloane" şi nu trebuie absolutizate. Specialistul în textele biblice trebuie să se întoarcă mereu la dialogul cu critica literară, să ţină cont de contextul apropiat şi îndepărtat, de vocabularul, de stilul propriu fiecărui autor şi uneori chiar şi de „proiectul literar şi teologic" al unei anumite scrieri biblice.

2. Noul Testament grecesc al lui Konstantin Tischendorf

Lobegott Friedrich Konstantin von Tischendorf (1815-1874) a fost unul dintre cei mai însemnaţi specialişti în domeniul cercetării textuale biblice din secolul al XIX-lea. Perioada modernă îi datorează enorm, căci a publicat mai mult decât

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

oricare alt învăţat[2] şi, până astăzi, bogatul *apparatus criticus* al ediţiilor lui Tischendorf rămâne fără egal şi *de rigueur* pentru toţi cei preocupaţi de studiul istoriei textului neotestamentar.

În perioada 1841-1872, cercetătorul german a publicat nu mai puţin de douăzeci şi patru de ediţii ale Noului Testament grecesc, dacă includem şi *Editio Academica* (1855), precum şi 22 de volume cu textele unor manuscrise biblice de mare valoare (*Sinaiticus*, *Vaticanus*, *Ephraemi rescriptus*, *Claromontanus* etc.). Dintre acestea, cele mai însemnate sunt cele opt ediţii majore ale Noului Testament, unele dintre ele prezentând versiuni germane sau latine în coloane paralele. Pentru primele trei ediţii majore, autorul urmează întocmai textul lui K. Lachmann (1793-1851), profesor de filologie clasică din Berlin[3]. În următoarele patru, se pare că se apropie mai mult de aşa-numitul *textus receptus*.

Cea mai importantă dintre ediţiile majore este însă ultima, *Novum Testamentum Graece. Editio Octava Critica Maior*, concepută în unsprezece părţi între 1864 şi 1872 şi publicată în două volume (Leipzig, 1869 şi 1872). O boală cumplită şi apoi moartea prematură a lui Tischendorf nu i-au mai dat ocazia de a scrie *Prolegomena*, un al treilea volum al acestei ediţii, lucru care a căzut în sarcina discipolilor săi C. R. Gregory şi Ezra Abbot. După moartea lui Abbot, Gregory a completat volumul, publicându-l în trei părţi (Leipzig, 1884, 1890 şi 1894).

Scopul principal al operei lui K. Tischendorf a fost acela de a recupera cel mai bun text grecesc al Noului Testament, chiar dacă acesta nu era neapărat şi cel mai vechi. În acest fel, *Editio Octava* se baza atât pe vechile manuscrise greceşti (în special *Codex Sinaiticus*), dar şi pe versiunile şi citările patristice. Rolul major al acestui erudit, care şi-a dedicat întreaga viaţă studierii Sfintei Scripturi, a constat în descoperirea şi editarea unor noi mărturii textuale, care stau la baza tuturor ediţiilor moderne ulterioare ale Noului Testament Grecesc (Scriban 1927: 435).

3. Noul Testament grecesc al lui B. F. Westcott şi F. J. A. Hort

Cei doi mari cercetători britanici, Brooke Foss Westcott (1825-1901) şi Fenton John Anthony Hort (1828-1892), se află în succesiunea nobilă a unor specialişti de renume (S. P. Tregelles, B. W. Newton, A. W. Streane, H. Alford etc.), de la care au avut multe de învăţat, dar cărora le-au şi plătit tributul cuvenit. Apărută după aproximativ treizeci de ani de muncă, ediţia lor din 1881, *The New Testament in the Original Greek*, s-a bucurat de o mare apreciere în rândul specialiştilor şi este în esenţă bazată pe textul *Codexului Vaticanus* (B.03). *Prolegomena* acesteia a fost scrisă

[2] Se pare că numărul cărţilor şi articolelor de specialitate legate de studiul textului Noului Testament se ridică la 150 (Metzger 1964: 126).

[3] Karl Lachmann este considerat pionierul criticismului textual al Noului Testament şi al literaturii clasice. El a fost primul dintre specialişti care a rupt tradiţia transmiterii aşa-numitului *textus receptus* de până atunci. Ediţia sa din 1831, bazată pe cele mai vechi dintre manuscrise, încearcă să redea textul Noului Testament aşa cum era cunoscut în secolul al IV-lea.

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

de Hort, dar înfăţişează în egală măsură concluziile ambilor învăţaţi: „Această ediţie este o încercare de a prezenta în mod exact cuvintele originale ale Noului Testament, atât cât pot fi ele astăzi determinate din documentele care s-au păstrat" (cap. I: 575). În următorul an (1882), a mai apărut *Introduction and Appendix*, conţinând note despre variantele selectate, precum şi note despre ortografie. Textul lui Westcott şi Hort a devenit un nou *textus receptus*, fiind echivalent pentru cercetătorii contemporani cu ceea ce reprezentau odinioară (1550-1831) ediţiile lui Robert Staphanus şi Elzevir.

În concepţia lor, manuscrisele Noului Testament ar trebui grupate şi apreciate plecând de la genealogia lor (m e t o d a g e n e a l o g i c ă). Astfel, principiile adoptate de Westcott şi Hort continuă ideea lui K. Lachmann şi pot fi reduse la patru puncte esenţiale: existenţa variantelor individuale explică cel mai bine originea rivalelor lor; o bună cunoaştere a documentelor trebuie să preceadă întotdeauna o judecată finală despre variantele diferite; mărturiile textuale trebuie grupate în familii de manuscrise care provin de la un înaintaş comun; caracterul acestor grupuri textuale trebuie întotdeauna luat în seamă şi apreciat în mod corespunzător (Taylor 1961: 50).

Pe baza acestor investigaţii despre relaţia dintre principalele mărturii ale textului neotestamentar, Westcott şi Hort vorbesc, potrivit lui Metzger (1964: 131-134) despre patru tipuri textuale principale, după cum urmează: a) t i p u l t e x t u a l s i r o - b i z a n t i n, reprezentat de un text mixt tardiv, care a rezultat în urma unei revizuiri făcută de unul sau mai mulţi editori din secolul al IV-lea. Cel mai bun reprezentant de astăzi al acestuia este celebrul *Codex Alexandrinus* (A.02), alături de manuscrisele unciale târzii şi de majoritatea manuscriselor minuscule; b) t i p u l t e x t u a l o c c i d e n t a l este, de asemenea, unul foarte vechi şi destul de răspândit. El s-a păstrat în unele manuscrise unciale bilingve, în special în *Codex Bezae* (D.05) şi în *Codex Claromontanus* (D^{p}.06), în *Vetus Latina* şi în *Codex Syrus Curetonianus* (Syr^{c}). Probabil că originea sa coboară undeva în a doua jumătate a secolului al II-lea, întrucât apare în operele lui Marcion, Taţian, Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, Sfântul Irineu de Lyon, Hipolit, Tertulian şi Sfântul Ciprian al Cartaginei; c) t i p u l t e x t u a l a l e x a n d r i n stă sub influenţa vădită a literaturii greceşti, prezentând o limbă îngrijită şi un stil literar aparte. El este prezent, mai mult sau mai puţin complet, în *Codex Ephraemi rescriptus* (C.04), *Codex Regius* (L.019), *Codex 33* şi în versiunile copte (în special textul bohairic); d) t i p u l t e x t u a l n e u t r u este cel mai apropiat de textul autografelor apostolice, fiind cel mai bine reprezentat de *Codex Vaticanus* (B.02) şi apoi de *Codex Sinaiticus* (S.01).

4. *Novum Testamentum Graece*. Ediţia Nestle-Aland (NA)

Binecunoscuta ediţie critică *Novum Testamentum Graece* a fost publicată pentru prima dată la sfârşitul secolului al XIX-lea, în anul 1898, de către Württembergische

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

Bibelanstalt (Societatea Biblică din Würtemberg, Germania)[4]. Principalul său editor a fost cercetătorul german Eberhard Nestle[5] (1851-1913), care a urmat un principiu simplu dar, în acelaşi timp, foarte ingenios şi practic: a comparat cele mai importante trei ediţii ale Noului Testament Grecesc din secolul al XIX-lea (C. Tischendorf, Westcott – Hort şi R. F. Weymouth, înlocuită ulterior cu cea de-a III-a ediţie a profesorului berlinez Bernhard Weiss, din 1901)[6], îmbunătăţind aparatul critic. Atunci când textul uneia dintre aceste trei ediţii era diferit (lat. *varia lectio*), Nestle a adoptat varianta identică din celelalte două versiuni şi a notat în aparatul critic versiunea divergentă. Compararea textelor acestor trei ediţii a urmărit să facă accesibile tuturor rezultatele cercetării ştiinţifice din secolul al XIX-lea şi să elaboreze un aşa-numit „text majoritar" (Mihoc 1980: 107-118). Trebuie remarcată minuţiozitatea de care a dat dovadă învăţatul german în elaborarea ediţiei sale.

Fiul lui Eberhard, Erwin Nestle, a preluat şi a continuat munca tatălui său, începând cu cea de-a treisprezecea ediţie a Noului Testament, din 1927 (Collins 1983: 107). Scopul său principal a fost realizarea unui nou aparat critic, conform noilor date oferite de manuscrisele Noului Testament, de traducerile vechi şi de citările Sfinţilor Părinţi. Contribuţia sa a fost în mod constant dublată atât de materialul ştiinţific moştenit, cât şi de observaţiile şi sugestiile altor specialişti, care au venit pe parcurs. Aceste date deschideau acum un vast orizont, permiţând celui interesat să emită o judecată pertinentă asupra textului grecesc neotestamentar şi a principalelor sale mărturii. Lucrarea celor doi Nestle, tatăl şi fiul, este excepţională prin faptul că a facilitat tuturor cititorilor interesaţi accesul la textul original al scrierilor inspirate ale Noului Testament. Ei au prelucrat, selecţionat şi popularizat rezultatele cercetărilor înaintaşilor lor, savanţi de înaltă talie în domeniul criticii textuale neotestamentare.

După sfârşitul celui de-al II-lea Război Mondial, un pas important în desfăşurarea acestui proiect l-a constituit implicarea lui Kurt Aland[7] în editarea faimosului „text Nestle", care devenise deja cel mai apreciat instrument de lucru pentru numeroşi biblişti din întreaga lume. Sub conducerea editorială a lui Aland (co-editor din 1952 la a XXI-a ediţie) au fost aduse unele completări, ajungându-se astfel la ediţia a XXV-a, numită foarte sugestiv Nestle-Aland (1963). Cei doi Nestle

[4] Locul de baştină al apariţiei textului „Nestle" este oraşul Stuttgart, în cadrul casei editoriale Privilegierte Würtembergische Bibelanstalt.

[5] Doctor în teologie şi litere, Eberhard Nestle a fost un reputat specialist în orientalistică şi limba siriacă şi în studiul criticii textuale biblice. Studiul Noului Testament îi datorează şi o introducere în textul grecesc original (*Einführung in das griechische Neue Testament*, [1]1897, [3]1909, [4]1923), revizuită ulterior de cunoscutul specialist protestant în probleme neotestamentare, Ernst von Dobschütz, fost profesor al Universităţii din Halle.

[6] Tischendorf s-a folosit de cei mai vechi şi mai buni codici neotestamentari cunoscuţi până la el. Este cunoscută predilecţia sa pentru textul reprezentat de *Codex Sinaiticus*, pe care îl descoperise în biblioteca Mânăstirii Sf. Ecaterina din Muntele Sinai.

[7] Profesorul german Kurt Aland este binecunoscut ca editor al textului critic al Noului Testament în limba greacă şi ca autor al unor studii fundamentale despre manuscrisele greceşti neotestamentare apărute în ultimele decenii. Specialistul a fost membru activ al Academiei de Ştiinţe Germane din Berlin şi redactorul responsabil al revistei *Teologische Literaturzeitung* (Verzan 1984: 598-604).

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

au realizat o reuşită lucrare de compilaţie, difuzată în ediţii ieftine şi accesibile tuturor. Profesorul K. Aland va menţine, la rândul său, caracterul popular al ediţiei, întărindu-i totodată nota de originalitate. Până la apariţia ediţiei a XXVI-a (1979) a trecut o perioadă destul de îndelungată, datorită descoperii unor noi documente, în special a numeroaselor fragmente de papirus care conţineau textul neotestamentar. Aceste noi mărturii textuale au dus la modificări substanţiale în structura noului *apparatus criticus*, care cuprindea acum şi simboluri ale tipurilor textuale.

Un ultim rod al cercetării critice a textului Noului Testament este ediţia a XXVII-a a *Novum Testamentum Graece* (Stuttgart, 1993), cu un comitet editorial format din K. Aland, I. Karavidopoulos, M. Black, C. M. Martini şi B. M. Metzger. Ediţia grecească neotestamentară Nestle-Aland, adusă în mod constant la zi[8], conţine un text eclectic care nu respectă o anumită tradiţie textuală. În consecinţă, acest text nu a existat ca atare în vechime şi nu a fost citit întocmai în primele comunităţi creştine. Am putea spune că, dacă scrierile Noului Testament sunt considerate ca fiind canonice, nu trebuie să „canonizăm" nici un text grecesc în particular, căci o ediţie elaborată în manieră critică se adresează în special unei comunităţi academice şi are un vădit caracter ştiinţific (Brown 2000: 91).

Teologia ortodoxă română a manifestat anumite rezerve faţă de vechiul text Nestle, considerând că editorul a fost uneori tentat să se lase condus de „unele prejudecăţi dogmatice specific protestante" (Gheorghiu 1929: 854). Cu toate acestea, obiectivitatea ştiinţifică a noului editor, Kurt Aland, ne face să credem că nuanţele confesionale au fost depăşite, lucru dovedit din plin şi de cooptarea în comitetul editorial a teologului ortodox Johannes Karavidopoulos, prin intermediul căruia au început să fie puse în valoare preţioasele lecţionarii bizantine. De altfel, Marcu (1958: 643) afirma cu încredere, referitor la editarea textului neotestamentar: „În tărâmul teologiei există lucrări care depăşesc deosebirile confesionale, de beneficiile cărora se împărtăşesc deopotrivă toate ramurile Bisericii creştine cea oarecând una. Ediţia *Nestle* a textului original al Noului Testament este desigur cea mai populară dintre ele, deoarece în zilele noastre e cea mai cunoscută şi mai răspândită lucrare de acest gen [...] menită să circule *urbi et orbi*".

4. United Bible Societies Greek New Testament (UBSGNT)

Sub conducerea lui Eugène A. Nida, membru al Societăţii Biblice Americane şi cu participarea altor patru Societăţi Biblice (Scottish and Wurttembergian Bible Societies şi Netherlands and British Bible Societies), în anul 1955, a fost constituit un comitet de specialişti care urma să pregătească publicarea unei noi ediţii a Noului Testament Grecesc. Printre aceştia se numărau Kurt Aland (Münster), Matthew Black (Saint Andrews), Bruce Metzger (Princeton) şi Allen Wikgren

[8] Pentru o descriere amănunţită a aparatului critic al celei de-a XXVI-a ediţii Nestle-Aland, vezi traducerea în limba română de Verzan (1985: 312-347).

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

(Chicago)[9]. Necesitatea traducerii Noului Testament în limbile moderne, care se punea atunci, ca şi acum, în numeroasele regiuni ale lumii, a stat la baza acestei iniţiative. Astfel, prima ediţie a United Bible Societies (UBS), numită foarte sugestiv *Greek New Testament* (GNT), a apărut în anul 1966. Ediţia a doua (cu participarea teologului italian Carlo M. Martini în comitetul editorial) a apărut doi ani mai târziu, în 1968. Ulterior au mai apărut alte trei ediţii, dintre care una reprezintă de fapt ediţia a treia corectată: [3]1975, [3]1983 Corrected Edition şi [4]1993. În aceste ultime două ediţii se observă implicarea directă a Institutului de la Münster şi, implicit, influenţa ediţiei a XXVI-a Nestle-Aland (NA, 1979)[10]. Astfel, s-a stabilit o identitate în privinţa textului GNT şi NA, rămânând numai diferenţe de marcare a paragrafelor, de ortografie şi de punctuaţie. Ediţia a IV-a a GNT, publicată în mai 1993, a adus cu sine apariţia a doi noi membri reprezentativi în comitetul editorial: Barbara Aland, soţia lui Kurt Aland, şi teologul ortodox J. Karavidopoulos. Aparatul critic al acestor ediţii neotestamentare a fost oarecum simplificat, operându-se o nouă selecţie în prezentarea mărturiilor textuale, ce ţine cont de specificul activităţii de traducere. O mare parte a variantelor din tradiţia manuscrisă sunt deposedate fie de conţinutul semantic (*e.g.* diferenţele ortografice), fie de unele subtilităţi sintactice care sunt imposibil de reprodus într-o traducere. În timp ce textul de bază a rămas neschimbat, aparatul critic a evoluat de la o ediţie la alta, conţinând uneori modificări semnificative (Silva 1995: 286-288).

Ambele ediţii critice ale Noului Testament Grecesc (UBSGNT[4] şi NA[27]) au un puternic caracter şcolar şi au cunoscut o răspândire rapidă în rândul tuturor specialiştilor în studiile biblice din lumea creştină de pretutindeni, constituind două instrumente de lucru preţioase şi indispensabile atât pentru exegeza şi ermineutica Noului Testament, cât şi pentru traducerea Sfintei Scripturi în general. Trebuie să recunoaştem, totuşi, că acest „text critic" al Noului Testament reprezintă o „variantă de laborator" care nu ţine întotdeauna cont de tradiţia vie de citire şi înţelegere a Sfintei Scripturi în primele comunităţi creştine. Tradiţiile de citire liturgică (gr. *anagnôsis*) a textului biblic (păstrate uneori în lecţionariile biblice, alteori prin tradiţia Bisericii) implică unele concluzii teologice şi ermeneutice diferite, inspirate, de cele mai multe ori, de operele Sfinţilor Părinţi[11].

5. *Novum Testamentum Graecum*. Editio Critica Maior (ECM)

Kurt Aland (1915-1994) este, din anul 1959, fondatorul Institutului pentru Cercetarea Textului Noului Testament (INTF) din Münster/Westphalia (Germania) şi, aşa cum am văzut, co-editorul volumelor *Novum Testamentum Graece*

[9] Arthur Vööbus a participat şi el în prima fază a proiectului.

[10] În legătură cu acest lucru, în prefaţa celei de-a treia ediţii a GNT, p. viii, se spun următoarele: „The greater part of these suggestions for further modifications came from Kurt Aland, who had been making a detailed analyses of changes proposed for the 26th edition of the Nestle-Aland text".

[11] Vezi, în acest sens, studiul comparativ al lui Preda (2008: 219-230).

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

şi *Greek New Testament*. Principala sarcină declarată a Institutului din Münster este de a cerceta cât mai profund istoria tradiţiei textuale neotestamentare, prin analiza detaliată a tuturor documentelor care ne stau astăzi la dispoziţie, scrise în limba greacă a dialectului comun. În scopul reconstituirii unei forme textuale cât mai apropiate de cea a autografelor Noului Testament, institutul îmbunătăţeşte continuu repertoriul manuscriselor greceşti, care încă mai ies la iveală graţie investigaţiilor asidue ale arheologilor. Bazându-se pe amploarea pe care a căpătat-o prestigiul acestui institut, specialistul german a iniţiat un alt proiect, care viza producerea unei ediţii majore a NTG, *Novum Testamentum Graecum. Editio Critica Maior*. Ediţia îşi are originea în planurile redactării unui volum cuprinzător al Noului Testament schiţat de Kurt Aland, Jean Duplacy şi Bonifatius Fischer, în anul 1967 (Aland 1969-1970: 163-177). Acest program iniţial a constituit numai un impuls semnificativ şi un punct de plecare, până la sfârşit fiind modificat în detaliu pentru a se ajunge la prezentarea actuală a variantelor textuale neotestamentare. După moartea lui Kurt Aland (1994), survenită înainte de încheierea proiectului, conducerea a fost preluată de Barbara Aland, soţia acestuia.

Editio Critica Maior a NTG îşi propune să pună mai mult accentul pe citările neotestamentare din literatura creştină veche. Proiectul a fost iniţiat în anul 1997 şi este în desfăşurare până în 2030. Până acum a fost editat textul Epistolelor sobornicеşti, prin grija specialiştilor de la INTF, sprijiniţi de Union of the German Academies of Science and Humanities. Decizia de a se începe cu acest grup de epistole a fost dictată de materialul avut la dispoziţie şi de anumiţi factori ai acelei perioade. Atenţia comitetului editorial se îndreaptă astăzi spre corpusul paulin şi spre Faptele Apostolilor şi se speră ca următoarele volume ale ediţiei să apară la intervale regulate de timp (Schäfer & Voss 2008: 19-29). După moartea lui Kurt Aland, responsabilitatea pentru volumul al IV-lea al Epistolelor sobornicеşti le-a revenit cercetătorilor Barbara Aland, Gerd Mink şi Klaus Wachtel. Aceştia au stabilit textul, au scris introducerea (1997) şi programele pe computer pentru înregistrarea diferitelor colaţionări şi pentru coordonarea lor. Rezultatul eforturilor celor trei coordonatori nu ar fi fost posibil fără angrenarea unui colectiv mult mai mare, format din specialişti de seamă în diferitele domenii ale criticii textuale: Klaus Witte, Wolfgang Richter, Franz-Jürgen Schmitz (coptă), Holger Strutwolf (citările patristice), Klaus Wachtel (latină), Andreas Juckel (siriacă), Christian Hannick (armeană, georgiană şi slavonă), Siegbert Uhlig (etiopiană), Beate Köster, Michael Welte, Horst Machmann, Erroll F. Rhodes şi alţii.

Astăzi se cunosc mai bine de 5500 de manuscrise greceşti ale Noului Testament. Toate acestea au fost înregistrate şi catalogate de INTF, care deţine microfilme şi fotografii a mai mult de 90% din ele. Deoarece dintre numeroasele manuscrise ale Antichităţii târzii şi ale Evului Mediu timpuriu nu a supravieţuit decât o foarte mică parte, este indispensabil să fie abordate şi surse adiţionale: citările scripturistice întâlnite la autorii creştini ai perioadei respective, precum şi vechile traduceri ale textului, în special în limbile latină, coptă şi siriacă. Astfel,

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

fiecare volum al ECM cuprinde: textul de bază, materiale suplimentare şi studii. În paralel cu editarea volumelor, va fi creată şi o platformă digitală care va facilita accesul online la toate datele care stau la baza continuării acestui proiect. Specialiştii care formează comitetul editorial s-au declarat deschişi oricărei forme de colaborare. De exemplu, volumul care va cuprinde Sfânta Evanghelie după Ioan este pregătit de către David Parker, alături de echipa sa de la Institute for Textual Scholarship and Electronic Editing (ITSEE) din Birmingham, în colaborare cu *International Greek New Testament Project*[12]. De asemenea, mărturiile vechilor versiunilor neotestamentare vor fi realizate prin apelul la rezultatele unor sub-proiecte ale ECM, obţinute în cadrul aceluiaşi institut. De exemplu, documentaţia pentru tradiţia veche latină a textului cărţii Faptele Apostolilor este rezultatul proiectului *New Testament Textual Research. The Old Latin Actus Apostolorum*, coordonat de către Wilhelm Blümer din Mainz (Germania).

Bibliografie

Aland 1969-70: Kurt Aland, *Novi Testamenti Graeci Editio Critica Maior. Der gegenwärtige Stand der Arbeit an einer neuen großen kritischen Ausgabe des Neuen Testaments*, în „New Testament Studies", 16 (1969-70), p. 163-177.

Baird 1992: William Baird, *History of New Testament Research*, vol. 1, Augsburg Fortress Publisher, Hardcover, 1992.

Barrera 1998: Julio Trebolle Barrera, *The Jewish Bible and the Christian Bible. An Introduction to the History of the Bible*, translated from the Spanish by Wilfred G.E. Watson, Brill Eerdmans, Leiden, 1998.

Brown 2000: Raymond E. Brown, *Que sait-on du Nouveau Testament*, traduction de l'anglais par Jacques Mignon, présentation de Pierre Debergé, Bayard Editions, Paris, 2000.

Collins 1983: Raymond F. Collins, *Introduction to the New Testament*, SCM Press Ltd., London, 1983.

Duplacy 1975: Jean Duplacy, *Classification des Etats d'un texte, mathématique et informatique: Repères historiques et recherches méthodologiques*, în „Revue d'Histoire des Textes", 5 (1975), p. 249-309.

[12] *International Greek New Testament Project* (IGNTP) are drept scop principal realizarea unui aparat critic al NTG, care să prezinte fişiere patristice importante şi cât mai complete. A luat fiinţă în anul 1949, urmând modelul unui alt proiect mai vechi (*Critical Greek Testament*, din 1926) şi este format dintr-un comitet de specialişti europeni (în special englezi) şi americani. Fructul colaborării lor îl reprezintă volumele: *The Gospel according to St Luke*, edited by the American and British Committees of the International Greek New Testament Project, *Part One. Chapters 1-12*, Oxford University Press, Oxford, 1984; *Part Two. Chapters 13-24*, Oxford University Press, Oxford, 1987; *The Gospel according to St John*, edited by the American and British Committees of the International Greek New Testament Project: *Volume One. The Papyri*, edited by W. J. Elliott and D. C. Parker, Leiden, E. J. Brill, 1995; *Volume. The Majuscules*, edited by U. B. Schmid in association with W. J. Elliott and D. C. Parker, Leiden, E. J. Brill, 2007.

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

Fahlbusch şi Bromiley 1999-2003: *The Encyclopedia of Christianity*, edited by E. Fahlbusch, G. W. Bromiley, vol. 2, Brill, Grand Rapids, Michigan/Leiden, Netherlands, 1999-2003.

Finegan 1974: Jack Finegan, *Encountering New Testament manuscripts: A working introduction to textual criticism*, Grand Rapids, Michigan, 1974.

Gheorghiu 1929: Vasile Gheorghiu, *Introducere în sfintele cărţi ale Testamentului Nou*, Tipografia Mitropolitului Silvestru, Editura Autorului, Cernăuţi, 1929.

Lachmann 1830: Karl Lachmann, *Rechenschaft über seine Ausgabe des Neuen Testaments*, în „Teologische Studien und Kritiken", 3 (1830), p. 817-845.

Laurence 1814: Archbishop R. Laurence, *Remarks on the Systematical Classification of Manuscripts adopted by Griesbach in his Edition of the New Testament*, Clarendon Press, Oxford, 1814.

Marcu 1958: Grigorie T. Marcu, *O nouă etapă în istoria editării textului original al Noului Testament*, în „Studii Teologice", 9-10 (1958), p. 648-653.

Metzger 1964: Bruce Manning Metzger, *The Text of the New Testament. Its Transmission, Corruption and Restoration*, Clarendon Press, Oxford, 1964.

Mihoc 1980: Vasile Mihoc, *Gordon D. Fee, The Majority Text And The Original Text Of The New Testament*, în „The Bible Translator", 31 (1980), p. 107-118.

Patzia 1995: Arthur G. Patzia, *The Making of the New Testament. Origin, Collection, Text and Canon*, foreword by George R. Beasley-Murray, InterVarsity Press, Illinois, 1995.

Preda 2008: Sabin Preda, *In. 1, 3-4. Textul biblic între anagnosis (citire liturgică) şi punctuaţie istorico-critică*, în „Anuarul Facultăţii de Teologie Ortodoxă «Patriarhul Justinian»", anul VIII (2008), p. 219-230.

Schäfer & Voss 2008: Rolf Schäfer, Florian Voss, *Textual Research on the Bible. An Introduction to the Scholarly Editions of the German Bible Society*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2008.

Scriban 1927: Iuliu Scriban, *O nouă ediţie a Noului Testament Grec*, în „Biserica Ortodoxă Română", 45 (1927), nr. 7, p. 430-437.

Silva 1995: Moisés Silva, „Modern Critical Editions and Apparatuses of the Greek New Testament", în Bart D. Ehrman and Michael W. Holmes (ed.), *The Text of the New Testament in Contemporary Research. Essays on the Status Questionis in Honor of Bruce M. Metzger*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1995.

Soden 1902: Hermann Freiherr von Soden, *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ällesten erreichbaren Textgestalt hergstellt auf Grund ihrer Textgeschichte*, vol. I, Verlag von Arthur Glaue, Berlin, 1902.

Soanes & Stevensen 2004: Catherine Soanes, Angus Stevenson (ed.), *Concise Oxford English Dictionary*, eleventh edition, Oxford University Press, Oxford, 2004.

Streeter 1924: Burnett Hillman Streeter, *The Four Gospels, a Study of Origins treating of the Manuscript Tradition, Sources, Authorship and Dates*, MacMillan & Co Limited, London, 1924.

BDD-A19598 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)

Taylor 1961: Vincent Taylor, *The Text of the New Testament. A Short Introduction*, MacMillan & Co LTD, New York - St. Martin's Press, London, 1961.

Vaganay 1986: Léon Vaganay, *Initiation à la critique textuelle du Nouveau Testament*, deuxième édition entièrement revue et actualisée par Christian Bernard Amphoux, Les Editions du Cerf, Paris, 1986.

Verzan 1985: Sabin Verzan, *Nestle-Aland, Novum Testamentum Graece. Introducere*, în „Studii Teologice", 37 (1985), nr. 5-6, p. 312-347.

Verzan 1984: Sabin Verzan, *Kurt Aland, Barbara Aland, Der Text des Neuen Testaments. Einführung in die wissenschaftlichen Ausgaben sowie in Theorie und Praxis der modernen Textkritik, Deutsche Bibelgesellschaft, Sttutgart, 1982, 342 p. și numeroase ilustrații reprezentând manuscrise și pagini din ediții critice ale textului grec al Noului Testament*, în „Studii Teologice", 36 (1984), nr. 7-8, p. 598-604.

BDD-A19598 © 2012 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:35 UTC)